LUONTOPANEELIN LAUSUNTO KOSKIEN VALTIONEUVOSTON SELVITYSTÄ KOMISSION TIEDONANNOSTA MAATALOUDEN JA RUOAN VISIOSTA (E 6/2025 VP)

Luontopaneeli kiittää lausuntopyynnöstä koskien Valtioneuvoston selvitystä komission tiedonannosta maatalouden ja ruoan visiosta (E 6/2025 vp). Luontopaneeli pitää tärkeänä, että EU:n maatalouden ja ruoan visiossa on yhtenä neljän sektorin keskeisistä tavoitteista planetaarisissa rajoissa toimiva kestävä maatalous- ja ruokasektori. Olisi toivottavaa, että tämä sektori tuotaisiin luettelossa ensimmäisenä esiin, koska planetaaristen rajojen ja ekologisen kestävyyden toteutuminen ovat ehtoja koko ruoantuotannolle tulevaisuudessa. Jos nämä vaarantuvat, vaarantuvat myös kolmen muun sektorin tavoitteet. Luonnon monimuotoisuutta tukevat toimet maatalousmailla edistävät usein myös muita tavoitteita, kuten maaperän kasvukuntoa, vesiensuojelua ja ilmastotavoitteiden saavuttamista (Rytteri ym. 2024). On hyvä, että Suomen lausunnossa jaetaan selkeästi komission visiossa esitetty näkemys, jonka mukaan ympäristöllisesti kestävä tuotanto luo viljelijöille tulevaisuuden tuotantomahdollisuuksia ja mahdollisuuksia yksityissektorin rahoitukseen julkisen tuen lisäksi.

On hyvä, että yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) tuen kohdentamisen periaatteissa on ympäristön säilyttäminen. Luontopaneeli katsoo, että periaatteeseen olisi syytä lisätä myös ympäristön tilan parantaminen, mikä tukisi muun muassa EU:n ennallistamisasetuksen tavoitteiden toteuttamista.

Lausuntoluonnoksessa Suomi tukee komission ehdottamaa muutosta, jossa YMP:n ehtoja vähennetään ja kannustimia lisätään. Ehtojen yksinkertaistaminen on varmasti viljelijöiden kannalta tärkeää, mutta Luontopaneeli pitää ehtojen vähentämisessä selkeänä riskinä, että nykyisetkin luonto- ja ympäristötoimet maatalousalueilla vähenevät tai loppuvat. YMP-tukien suuntaaminen luonto- ja ympäristöarvoja paremmin turvaaviksi olisi usein myös ruuantuotannon etu. Esimerkiksi pölyttäjäkantojen vahvistaminen ja maaperän multaisuuden lisääminen sekä luomutuotannon kasvattaminen tukisivat yhteisiä tavoitteita. Tulosperusteisten ympäristötukien mahdollistaminen on yksi mahdollinen tapa lisätä tukien vaikuttavuutta luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa.

Luontopaneeli pitää kannatettavana sitä, että pakolliset vaatimukset ylittävistä ekosysteemipalveluita tukevista toimista palkitaan ekojärjestelmäsitoumusten kautta. Näin YMP:n tukia ohjataan luontoarvoja paremmin huomioiviin ja parantaviin toimiin. Vastikkeelliset tuet nykykäytännöt ja lainsäädännön minimit ylittävälle toimenpiteille ja parannuksille hiilensidonnassa ja maatalousluonnon monimuotoisuudessa ja vähennyksille vesistö- ja ilmakehäpäästöissä ovat kannatettavia ja ne tuovat lisää mahdollisuuksia viljelijöille. Myös mallit alkutuottajien tukemiselle pienillä markkina-alueilla (kuten Suomessa), joissa jalostava teollisuus ja kauppa ovat voimakkaasti keskittyneitä, ovat kannatettavia. Lausunnossa ja komission visiossa jää kuitenkin epäselväksi millaisia nämä mallit voisivat olla, mitä mahdollisuuksia alkutuottajilla on kustannusten siirtämisestä hintoihin, ja millaisia mekanismeja kauppatapadirektiivin (UTP-direktiivi) päivitykseen liittyy.

Kauppatapadirektiivin (UTP-direktiivi) tavoite estää maataloustuotteiden myynti alle tuotantokustannusten on tärkeä. Se ei kuitenkaan vielä yksin takaa maataloustuotannon kannattavuutta pitkällä aikavälillä. Mahdollisuus lisätuloihin vastikkeellisten tukien, kompensaatioiden ja korvausten kautta tukee kannattavuutta. Suomessa viljelijät ovat ahdingossa elintarviketuotannon keskittyneisyyden ja heikon neuvotteluasemansa takia muutamiin isoihin ketjuihin keskittyvillä markkinoilla.

Suomen lausunnossa mainitaan laajaperäisen nurmipohjaisen eläintuotannon ja luonnonlaidunnuksen edistämisen ympäristö- ja biodiversiteettihyödyt. On totta, että eläinten ulkolaidunnus voi tukea maatalousluonnon monimuotoisuutta. Samalla on hyvä tiedostaa, että eläintuotannon vähentäminen

lähtökohtaisesti tukee sekä ilmasto- että luontotavoitteita. Maatalouden visiossa on siis syytä tähdätä eläintuotannon kokonaismäärän vähentämiseen samalla kun ohjataan ulkolaidunnukseen. Eläintuotannon vähentäminen ja toisaalta laidunnuksen lisääminen vähentäisivät myös riippuvuutta ulkomaisesta viljasta ja muista väkirehuista (Lehikoinen ym. 2024). Samalla olisi tärkeää edistää kotimaisten palkokasvien tuotantoa elintarvikekäyttöön ja ruokavalioiden kasvipainotteisuuden lisäämistä ravitsemussuositusten mukaisesti. Tällöin eläintuotannosta johtuvat luontohaitat vähenisivät, ja pienempi tuotantoeläinmäärä sekä laidunnuksen lisääntyminen voisivat parantaa myös tuotantoeläinten hyvinvointia.

Komission visiossa maaperän kasvukuntoa palauttavien, parantavien ja ylläpitävien viljelymenetelmien käyttöä tuetaan kannustein ja luomutuotantoa tuetaan tähän liittyen. Suomen lausunnossa ei kuitenkaan mainita luomutuotannon merkitystä. Luontopaneeli katsoo, että luomutuotannon hyötyjä olisi hyvä pitää esillä myös kansallisesti. Luontopaneelin maatalousluontoselvityksen mukaan luomutuotanto on selkeästi yksi keino, jolla voidaan tukea maatalousluonnon monimuotoisuutta ja se tukee myös maaperän kasvukuntoa viljelykierron kautta sekä vähentää riippuvuutta tuontiravinteista (Rytteri ym. 2024). Esimerkiksi luomutuotannossa käytetty monipuolinen viljelykierto parantaa maaperän multaisuutta ja kasvukuntoa. Koska lannoitteita käytetään luomutuotannossa vähemmän, vähenee myös vesistöihin valuva rehevöittävä ravinnehuuhtouma. Ravinnehuuhtoumaa voidaan myös vähentää paremmilla suojavyöhykkeillä peltojen ja vesistöjen välillä, mitkä olisivat tärkeitä luonnon monimuotoisuudelle, pölyttäjät mukaan lukien. Luontopaneeli kiittää myös Suomen lausunnossa otettua kantaa, että uusien vaihtoehtoisten kasvinsuojeluaineiden ja -tekniikoiden sekä biopestisidien markkinoille tuloa vauhditettaisiin. Luomutuotannon osuuden kasvattaminen tukisi myös tätä tavoitetta. Koska luomutuotannon osuuden lisääminen vähentää merkittävästi tuontiriippuvuutta lannoitteista ja kasvipohjaisen ravinnon osuuden lisääminen puolestaan eläintuotantoa varten tuotavan valkuaisrehuraaka-aineiden tuontia, Luontopaneeli toivoo, että Suomen lausunnossa tuotaisiin selkeämmin esiin niiden lisäämisen hyötyjä – myös huoltovarmuusnäkökulmasta (Rytteri ym. 2024).

On hyvä, että Suomi lausunnossaan tukee parempaa kuluttajainformaatiota eläinten hyvinvoinnista, elintarvikkeiden ravintosisällöstä ja alkuperästä. On tärkeää, että Suomen ruokadialogi ja kuluttajien informaatio-ohjaus on tutkimustietoon perustuvaa. Olennaista on tuoda ohjauksessa esille esimerkiksi THL:n tuoreimpien ravintosuositusten viestit, joiden mukaan lihan määrää ruokavaliossa tulisi vähentää merkittävästi nykyisestä Myös julkisissa hankinnoissa tulisi suosia kasvipainotteista ja luomutuotantoon perustuvaa ruokavaliota osana kestävästi tuotetun ruoan tuotannon edistämistä.

On hyvä, että Suomen lausunnossa korostetaan, että tutkimukseen, teknologiaan ja neuvontapalveluihin sekä uusimman tiedon siirtymiseen tulee panostaa. Esimerkiksi maatalousluonnon monimuotoisuuden tukemisesta ja sen hyödyistä ruuantuotannolle on jo paljon tutkimusta, jota olisi syytä hyödyntää nykyistä tehokkaammin. Suomen lausunnossa korostetaan tiedepohjaisuutta myös maatalouspolitiikkaan liittyvässä päätöksenteossa. Esimerkiksi tieto erilaisista kasvinsuojeluaineista tarkentuu jatkuvasti. Vaarallisimpien kasvinsuojeluaineiden tuontikielto olisi kannatettavaa, kuten lausunnossa todetaan. Yleisesti olisi vientimarkkinoiden ja laadunvalvonnan kannalta etu, että EU käyttäisi tiukkoja terveys- ja ympäristöstandardeja. Näin ostajat voivat luottaa tuotteiden laatuun ja ympäristönsuojelu EU:ssa etenee.

Luontopaneelin lausunnon ovat laatineet Aleksi Lehikoinen, Juha Aalto, Kari Hyytiäinen, Ilona Laine, Heikki Mykrä ja Outi Silfverberg.

Viitattu kirjallisuus:

Lehikoinen A., Aalto J., Boström C., Ekroos J., Herzon I., Hyytiäinen K., Häyrynen S., Jarva J., Jokimäki J., Kotiaho J. S., Kuussaari M., Kosenius A.-K., Laine I., Mykrä H., Onkila T., Paloniitty T., Pappila M., Silfverberg O., Sääksjärvi I.E., Wolff L.-A. ja Rytteri S. 2024. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden edistämisen keinot ja hyödyt Suomessa. Luontopaneelin yhteenveto ja suositukset luontopolitiikan suunnittelun ja päätöksenteon tueksi. Suomen Luontopaneelin julkaisuja 2A/2024.

Rytteri S., Ekroos J., Herzon I., Kuussaari M. ja Lehikoinen A. 2024. Maatalousluonnon monimuotoisuutta edistävät ja heikentävät tekijät Suomessa. Suomen Luontopaneelin julkaisuja 2B/2024.